

5. Çobanlık Kursu Başlıyor

Malatya **Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği** tarafından nitelikli çoban yetiştirmek amacıyla açılan "Çobanlık" kursunu başarıyla tamamlayan 23 kursiyere sertifikaları verildi.

Birlik binasında düzenlenen sertifika töreninde konuşan Malatya **Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birlik** Başkanı İhsan Akın, 4. sürü yönetim kursunun tamamlandığını belirterek, "Çobanlıkla ilgili gerek tarım bakanlığımız gerek hükümetimiz önemli teşvikler veriyor. Bugün 23 arkadaşımız sertifikalarını alacaklar, çobanlık kursuna büyük bir talep var ama biz bu kursun daha etkin ve daha verimli geçmesi için kursiyer sayısını az tutuyoruz. Özellikle kursta bayan yetiştiricilerin olması bizim için çok önemli, her zaman diyoruz ki bayan yetiştiricilerimize daha çok fazla destek çıkmamız gerekiyor" diye konuştu.

Akın, ayrıca 5'inci kursa ilgili talepleri aldıklarını da ifade etti. İHA

23 KURSIYERE SERTİFİKA

Malatya **Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği** tarafından nitelikli çoban yetiştirmek amacıyla açılan 'Sürü Yönetimi' kursunu başarıyla tamamlayan 23 kursiyere sertifikaları verildi. 5'TE

23 KURSIYERE SERTİFİKA

Malatya **Damızlık Koyun Keci Yetiştiricileri Birliği** tarafından nitelikli coban yetiştirmek amacıyla açılan 'Sürü Yönetimi' kursunu başarıyla tamamlayan 23 kursiyere sertifikaları verildi.

Dernek binasında düzenlenen sertifika takdim törenine **Damızlık Koyun Keci Yetiştiricileri Birliği** Başkanı İhsan Akin, kursiyerler ve basın mensupları katıldı. Sertifika töreninde konuşan Birlik Başkanı İhsan Akin, dördüncü sürü yönetim kursunu başarılı bir şekilde tamamladıklarını söyledi. Tarım Bakanlığı'nın ve hükümetin çobanlara yeni teşvikler verdiğini aktaran Akin, "İstanbul'da yaptığımız son toplantıda da çobanlarımız ile ilgili, yetiştiricilerimiz ile ilgili problemleri, sıkıntıları dile getirdik. Bu anlamda 4. Kursumuzu da tamamlamış bu-

lunmaktayız. Bu yetiştiricilerimiz de şuanda birinci, ikinci ve üçüncülere plaketlerini vereceğiz ve kursunuz tamamlayan arkadaşlarımıza da sertifikalarını vereceğiz. Şuan 23 tane yetiştiricimiz, üreticimiz sertifika alıyor. Büyük bir talep var ama daha etkin ve daha sağlıklı olması açısından kurs sayımızı az tutuyoruz bundan sonraki eğitim sürecine katılacak kursiyerlerimizi. 4. Kursumuzun sonunda bütün yetiştiricilerimiz tabiki sertifikalarını alacak ve yine 5. Kurs ile alakalı da şuanda müracaatlarımız yapılıyor, süreç devam ediyor. Yaklaşık 25-30 ki-

şi yine bu kurs için müracaat etti. Başvuru yapan yetiştiricilerimizin müracaatlarını değerlendirip tekrar kursumuzu açacağız" dedi.

Bayan yetiştiricilerimizin daha fazla olması istiyoruz

Akin, kursu birincilikle bitiren yetiştiricinin bayan olduğunu hatırlatarak, "Bayan yetiştiricimizi tebrik ediyorum. Yetiştiricimiz Gülsüm Bilici birinci oldu, kendisi hem yetiştirici, hem üretime katkı sunuyor. Bunu her zaman dile getiriyoruz, bayan yetiştiricilerimizin

daha fazla olması adına bu konuya duyarlı olmamız ve sahip çıkmamız lazım, bayan olmayan işletmeler de kapandığı için buralara da daha fazla önem vermemiz lazım. Bunu da her platformda ilgililere yetkililere ve bakanlığımıza iletiyoruz. Burada katkısı olan ve özellikle Battalgazi Milli Eğitim ve Halk Eğitim Müdürlüğü'ne teşekkür ediyoruz. Kursu veren hocamız Emre Elçi de etkin bir şekilde çalışıyor ve bu arkadaşımıza da teşekkür ediyoruz. Burada tabi İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili 16 saat, Sürü Yönlendirme ile ilgili 24 saat, Sürünün Beslenmesi 24

saat, Sürü bakım işleri ile ilgili 16 saat, Sürünün Sağlığı ile ilgili de 24 saat olmak üzere kursu tamamlayan arkadaşlarımız başarılı oldular ve belge almaya hak kazandılar" diye konuştu. Kursu birincilikle bitiren Arapgir ilçesinden bayan yetiştirici Gülsüm Bilici, kursu ikincilikle bitiren Pütürge ilçesinden Turgut Türken, kursu üçüncülükle bitiren Yeşilyurt ilçesinden Abdulvahap Kaya'ya İhsan Akin tarafından plaket takdim edildi. Ayrıca kursu başarıyla bitiren 23 yetiştiriciye de sertifikaları verildi.

Haber-Foto: Yusuf Cici

4. Sürü Yönetimi Kursunu Tamamlayanlara Sertifikaları Verildi "5. Kurs İçin Müracaatlar Başladı"

Damızlık Koyun Keçi Yetiştiriciler Birliği tarafından yapılan 4. Sürü Yönetimi kursunun sonunda 23 yetiştiriciye sertifika verildi. Kursu başarı ile bitiren ilk üç yetiştiriciye plaket verildi. Birlik binasında yapılan plaket ve sertifika töreninde konuşan Birlik Başkanı İhsan Akın, "İş sağlığı ve güvenliği ile ilgili 16 saat, sürü yönlendirme ile ilgili 24 saat, sürünün beslenmesi 24 saat, sürü bakım işleri ile ilgili 16 saat, sürünün sağlığı ile ilgili de 24 saat eğitim verildi. 5. Sürü Eğitimi kursu için de başvurular sürüyor." dedi

oldu, kendisi hem yetiştirici, hem üretime katkı sunuyor. Bunu her zaman dile getiriyoruz, bayan yetiştiricilerimizin daha fazla olması adına bu konuya duyarlı olmamız ve sahip çıkmamız lazım, bayan olmayan işletmeler de kapandığı için buralara da daha fazla önem vermemiz lazım. Bunu da her platformda ilgililere yetkililere ve bakanlığımıza iletiyoruz. İş Sağlığı ve Güvenliği ile ilgili 16 saat, Sürü Yönlendirme ile ilgili 24 saat, Sürünün Beslenmesi 24 saat, Sürü bakım işleri ile ilgili 16 saat, Sürünün Sağlığı ile ilgili de 24 saat olmak üzere kursu tamamlayan arkadaşlarımız başarılı oldular ve belge almaya hak kazandılar" sözlerine yer verdi.

M. ALİ GÜNAYDIN

Damızlık Koyun Keçi Yetiştiriciler Birliği tarafından yapılan 4. Sürü yönetimi eğitimi kursunun sonunda 23 yetiştiriciye sertifika verildi. Kursu başarı ile bitiren ilk üç yetiştiriciye plaket verildi. Birlik binasında sertifika töreninde konuşan **Damızlık Koyun Keçi Yetiştiriciler** Birliği Başkanı İhsan Akın, 4. Sürü yönetimi eğitimi kursumuzu tamamlamış bulunmaktayız. Bu anlamda çobanlık ile ilgili gerek Tarım

Bakanlığı'mız, gerekse de hükümetimiz çobanlarımıza yeni teşvikler veriyor. Ve inşallah İstanbul'da yaptığımız son toplantıda da çobanlarımız ile ilgili, yetiştiricilerimiz ile ilgili problemleri, sıkıntıları dile getirdik. Bu anlamda 4. Kursumuzu da tamamlamış bulunmaktayız. Bu yetiştiricilerimiz de şuanda birinci, ikinci ve üçüncülere plaketlerini vereceğiz ve kursunuz tamamlayan arkadaşlarımıza da sertifikalarını vereceğiz. Şuan 23 tane yetiştiricimiz, üreticimiz sertifika alıyor" ifadesini kullandı.

5. kurs için başvuruların alındığı dile getiren Başkan Akın, "Yaklaşık 25-30 kişi yine bu kurs için müracaat etti. Başvuru yapan yetiştiricilerimizin müracaatlarını değerlendirip tekrar kursumuzu açacağız. Bu arada kurs ile ilgili, özellikle burada bayan yetiştiricimizi tebrik ediyorum. Bayan yetiştiricimiz bu kursu birincilikle bitirdi. Yetiştiricimiz Gülsüm Bilici birinci

Kursu birincilikle bitiren Arapgir ilçesinden bayan yetiştirici Gülsüm Bilici, kursu ikincilikle bitiren Pütürge ilçesinden Turgut Türkmen, kursu üçüncülükle bitiren Yeşilyurt ilçesinden Abdulvahap Kaya'ya İhsan Akın tarafından plaket takdim edildi. Ayrıca kursu başarıyla bitiren 23 yetiştiriciye de sertifikaları verildi.

Ankara tiftiğinin değeri artıyor

ANKARA İli **Damızlık Koyun** Keçi Yetiştiricileri Birliği Birlik Başkanı Hasan Kılınç, devlet desteği doğru kullanıldığında başarıyı yakalamanın da mümkün olduğunu söyledi. Ankara keçisinden elde edilen ve 'zengin kumaşı' olarak bilinen moher kumaşının ham madde kaynağı tiftiğin önemine dikkat çeken Kılınç, giyim sektörünün yanı sıra, perdelik, battaniye gibi ev tekstili ürünleri başta olmak üzere, birçok alanda kullanılan tiftiğin hala dünya tekstilinin en değerli ürünü olarak yer aldığını bildirdi. Kılınç, devlet desteğiyle beraber tiftik alımında üçüncü yılları olduğunu anımsatarak, "3 yıl önce ilk tiftik alımı yaptığımız sırada yetiştiriciler, ürünü devlet desteği fiyatından satmamızın büyük bir başarı olacağını söylemişlerdi. Biz de yetiştiriciden 2019 yılı oğlak tiftiğini 52 liraya, ana mal tiftiği 44 liraya aldık. Bu fiyatla tiftiğin fiyatı ilk defa devlet desteği fiyatını geçmiş oldu" dedi.

**Bekir
Pakdemirli**
Silivri'nin hay-
vancılık ve
meyve üreti-
minde merkez
hâline geleceği-
ni söyledi.

DÜVELERİN YÜZDE 40'I HİBE

Türkiye tekrar hayvan ihraç eder hâle gelecek

Tarım ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, desteklerle üretimin artırılacağını, Türkiye'nin tekrar hayvan ihraç eder konuma geleceğini ifade etti. İstanbul Silivri'de **damızlık koyun**, keçi, sığır ve manda birliklerinin genel başkanları ve yöneticileri ile bir araya gelen Pakdemirli, hayvan varlığını artırmak için desteklere devam ettiklerini söyledi. Türkiye'de 82 milyon nüfus ve 5 milyon mülteci bulunduğunu, bu yıl 51 milyon turistin beklenmediğini, bu kadar tüketiciye üretimin kolay olmadığını belirterek desteklerden söz etti. Küçükbaşta sayının 46 milyona, büyükbaşta 17 milyona çıktığını söyleyen Bakan Pakdemirli "Düve ile alakalı 40 ildeydik şimdi 81 ilde yüzde 30 ila yüzde 40 hibeye çıkıyoruz" dedi.

Hayvan Sağlığı Ve Refahı Artık Telefonda

Seydikemer Tarım ve Orman İlçe Müdürlüğü Hayvanların sevklerinde, alımında, satımında, kesiminde ve kurban etinin muhafazasında dikkat edilmesi gereken hususlar ile "HaySag-Hayvan Sağlığı ve Refahı" mobil uygulaması hakkında vatandaşları bilgilendirmeye devam ediyor.

Mobil uygulama hakkında bilgi veren İlçe Tarım ve Orman Müdürü Engin MARAŞLI; "Bakanlığın TÜRKVE T'te kayıtlı kulak küpesi olan hayvanların tür, ırk, cinsiyet ve doğum tarihi bilgilerinin sorgulanabilmesi amacıyla "HaySag-Hayvan Sağlığı ve Refahı" mobil uygulaması kullanıma başladı.

Hayvan Hastalıkları ile Mücadele çalışmalarında başarının en önemli şartı kontrollü hayvan hareketleridir. Bir köy, bir belde, bir ilçe veya il genelinde herhangi bir hayvan hastalığı ile mücadele edilebilmesi için öncelikle bölgedeki hayvan varlığının bilinmesi, tüm hayvanların kayıt altına alınmış olması, hayvan hareket ve sevk işlemlerinin bir kontrol altında yürütülmesi gerekmektedir. Bakanlığımız tarafından sevk ve idaresi yapılan bu amaçla kurulmuş hayvan kayıt sistemleri; Türkvet (büyükbaş-küçükbaş kayıt sistemi), Vetbis (aşılama ve hastalık takip sistemi), AKS (arıcılık

kayıt sistemi), KBS (kanatlı bilgi sistemi), USKS (ulusal süt kayıt sistemi), UKES (ulusal kırmızı et kayıt sistemi), e-ıslah (suni tohumlama ve ıslah kayıt sistemi), e-reçete (veteriner tıbbi ürün reçete kayıt sistemi) dir.

Bu sistemlerin genel amacı doğumundan ölümüne kadar tüm siğir cinsi hayvanlar,

küçükbaş hayvanlar, arı, kanatlı gibi hayvanların tanımlanması, izlenmesi ve kayıt altına alınmasını, kayıt altına alınan bu hayvanların yaşam döngüsü içerisinde işletmeler arası sevk ve satış işlemlerinin, et,süt ve yavru verimlerinin, hastalık ve aşılama durumlarının, tazminat ve destekleme ödemelerinin, hastalık durumlarında reçete edilen veteriner tıbbi ürünlerin takip işlemlerinin kontrol edildiği ulusal düzeyde, Avrupa standartlarında uygulanan veri kayıt sistemleridir.

Bu kayıt sistemlerine ilave olarak Bakanlığımız tarafından 2018 yılından itibaren " **Haysag-Hayvan sağlığı ve refahı**" android mobil uygulaması geliştirilerek kullanıma açılmıştır. Bu uygulama ile Türkvet Kayıt Sisteminde kayıtlı hayvanların tür, ırk, cinsiyet ve doğum tarihi sorgulanabilmektedir. Yaklaşan kurban bayramı münasebeti ile kurbanlık hayvanların sevklerinde, alımında, satımında, kesiminde ve kurban etinin

muhafazasında dikkat edilmesi gereken hususların yer aldığı "**Kurban Rehberi**" adlı uygulama geliştirmiştir. Akıllı telefonlardan bu uygulamaya giren vatandaşlarımız tarafından uygulama üzerinden görebileceklerdir.

Haysag uygulaması içerisinde yer alan sorgulamalar menüsünden hayvanın kulak küpe numarası girildiğinde veya küpe üzerindeki barkod telefona okutulduğu zaman hayvanın yaşına ulaşılabilir ve kurban olmaya uygun olup olmadığı sorgulanabilmektedir, diyor MARAŞLI, Haysag mobil uygulama ile ilgili olarak vatandaşlarımızın sağlıklı ve dini vebicelere uygun kurban kesebilmeleri amacı ile Bakanlığımızın bu tür bir uygulama geliştirdiğini, android telefonu ve interneti bulunan tüm vatandaşlarımızın bu uygulama sayesinde kurban edeceği hayvana ait bilgilere rahatlıkla ulaşabilecektir" dedi.

Özgül ÖZDEMİR

HAYVAN İHRAÇ EDER HALE GELECEĞİZ

Hayvan verimini artırmak için gerekli her türlü tedbiri aldıklarını söyleyen Tarım ve Orman Bakanı Pakdemirli, "Türkiye, tekrar hayvan ihraç eder konuma gelecektir" dedi

TARIM ve Orman Bakanı Bekir Pakdemirli, sektör için birlik ve üreticilerle birlikte hep beraber ellerini taşın altına koymaları gerektiğini söyledi. Damızlık koyun, keçi, sığır ve manda birliklerinin genel başkanları ve yöneticileri ile bir araya gelen Pakdemirli, hep birlikte sektörü ileri götüreceklerini, yanlışların üzerine beraber gitmeleri gerektiğini bildirdi.

İhracat yol haritamız var

Tarımda iyileştirilmesi gereken alanlardan birisinin planlama olduğunu, planlama için de veriye ihtiyaçları bulunduğunu belirten Pakdemirli, büyükbaş ve **küçükbaş hayvan** varlığının kayıt altına alınmasının öneminden bahsetti. Tarım sektörünün taleplerini dile getirebileceği Tarım Şurası'nın 2004'ten sonra ilk kez düzenleneceğine değinen Pakdemirli, şu ifadeleri kullandı: "Ben, bugüne kadar üreticilere hiçbir

şey dayatmadım bundan sonra da dayatmayacağım. Ama Tarım Şurasında her şeyi konuşacağız. Oradan çıkan kararları hep birlikte uygulayacağız. Kimse demesin ki, 'Bize fırsat verilmedi, biz konuşmadık'... 2004'ten beri toplanmayan Tarım Şurasını toplayacağız, orada herkes istediği gibi konuşacak." Bir hayvanın yıllık süt üretiminin 2002'de 1.7 ton olduğunu hatırlatan Pakdemirli, şu anda 3.1 tona çıktığını, hedeflerinin 6 ton olduğunu söyledi. Ancak yurtdışında 9 tona ulaşan ülkelerin bulunduğunu dile getiren Pakdemirli, daha gidecek çok yolları bulunduğunu

nu, hayvanlardan alınan et miktarının da daha fazla artırılabilirliğini anlattı. Pakdemirli, "Türkiye, tekrar hayvan ihraç eder konuma gelecektir ve gelecektir de. Bununla ilgili gerekli her türlü tedbiri aldık, yol haritamız da mevcut. Yol haritamızda herhangi bir eksiklik olduğunu düşünüyorsanız gelin birlikte çalışalım, bunu düzeltelim" diye konuştu.

Bütün iş tarlada bitmemeli

Hayvancılığa verilen desteklerden ve bu desteklerin artısından bahseden Pakdemirli, hayvan ithal etmeyecek şek-

linde de kendilerini programlamaları gerektiğini bildirdi. Pakdemirli, meraların kullanımıyla ilgili çalışmaların sürdüğünü belirterek, meraları hem çiftçinin hem köylünün hem de varsa göçerlerin de kullanması gerektiğini vurguladı. Doğuda artık güvenle ilgili fazla tehdit kalmadığını dile getiren Pakdemirli, bu bölgede et ve süt üretiminin artırılması gerektiğini ifade etti. Pakdemirli, Türkiye'nin tarımsal ve hayvansal ürünlerini iyi pazarlamasının öneminden bahsederek, bütün işin tarlada veya mezbahada bitmemesi gerektiğini söyledi.

Küçükbaşta sayı 46 milyona çıktı

BAKAN Pakdemirli, Türkiye'de 82 milyon nüfus ve 5 milyon mülteci bulunduğunu belirterek, bu yıl da 51 milyon turist beklediğini, bu

kadar tüketiciye üretimin kolay olmadığını anlattı. Pakdemirli, "Düve ile alakalı 40 ildeydik şimdi 81 ilde yüzde 30 ila yüzde 40 hibeye çıkıyoruz.

Bir ve iki yaş aralığındaki mandaları da destek kapsamına alıyoruz. Etçi buzağılara da 250 lira daha ek destek... Hayırlı uğurlu olsun" dedi.

HAYVAN PAZARINDA KURBAN BAYRAMI HAZIRLIKLARI BAŞLADI

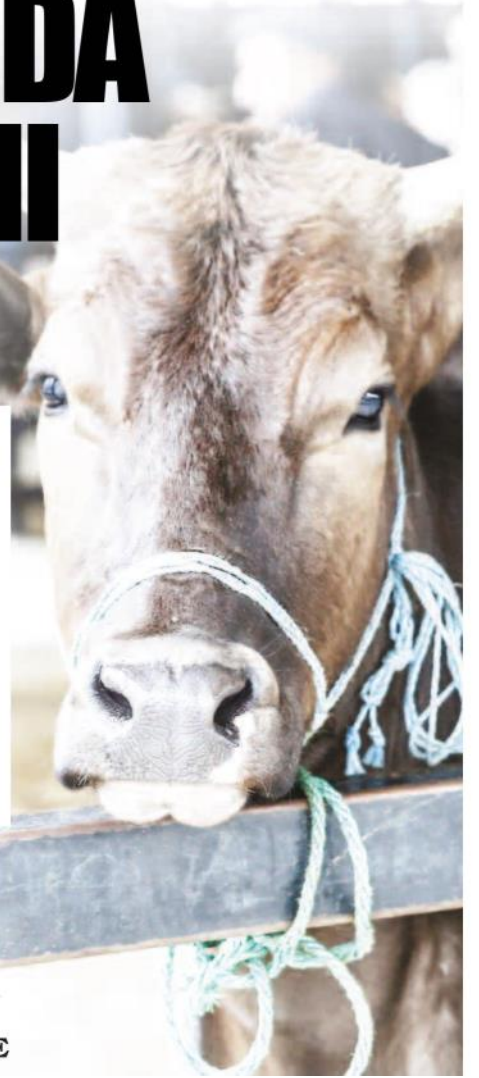

Pazarın içerisinde devam eden rutin işleyiş ve çalışmalar hakkında da personelle istişarelerde bulunan Kütahya Belediye Başkan Yar-

Salı günleri saat 06.00 itibariyle açılmakta olan Kütahya Belediyesi Canlı Hayvan Pazarını ziyaret eden Belediye Başkan Yardımcısı İlyas Bahar, Sosyal Tesis, mescit, kesimhane, padoklar ve alt yapı konusunda bilgi aldı.

dımcısı İlyas Bahar, vatandaşların istek ve şikâyetlerini dinleyip Kurban Bayramı için hazırlıklara şimdiden başlanıldığını ve eksikliklerin en kısa sürede giderileceğini belirtti.

HABERİ 2'DE

HAYVAN PAZARINDA KURBAN BAYRAMI HAZIRLIKLARI BAŞLADI

Salı günleri saat 06.00 itibariyle açılmakta olan Kütahya Belediyesi Canlı Hayvan Pazarını ziyaret eden Belediye Başkan Yardımcısı İlyas Bahar, Sosyal Tesis, mescit, kesimhane, padoklar ve alt yapı konusunda bilgi aldı.

Pazarın içerisinde devam eden rutin işleyiş ve çalışmalar hakkında da personelle istişarelerde bulunan Kütahya Belediye Başkan Yardımcısı İlyas Bahar, vatandaşların istek ve şikâyetlerini dinleyip Kurban Bayramı için hazırlıklara şimdiden başladığını ve eksikliklerin en kısa sürede giderileceğini belirtti.

800 büyükbaş 2400 adet **küçükbaş hayvan** kapasitesi olan toplamda 30.000 metrekare alana sahip Kütahya Belediyesi Canlı Hayvan Pazarı, Büyükbaş hayvanlar için 100 adet Kapalı Padok ile yaklaşık 300 başlık büyükbaş açık bölgesi, **Küçükbaş hayvanlar** için 120 adet Kapalı Padok

ile 165 adet küçükbaş hayvan Açık Padok bulunmaktadır.

Canlı Hayvan Pazarına giriş yapacak tüm araçlar dezenfeksiyon ünitesinden geçmekte olup pazarın tamamında her hafta düzenli olarak temizlik ve dezenfeksiyon çalışmaları yapılıyor. Vatandaşların ulaşımını kolaylaştırmak için 12 numaralı otobüs hattı Salı günleri Canlı Hayvan Pazarı girişine kadar hizmet veriyor.

Avcı: “Anne sütüne eşdeğer keçi sütü üretimi artırılmalı”

Çorum **Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği** Başkanı Şevket Avcı, Çorum Koyun Keçi Birliği'nin 2006 yılında kurulduğunu ve 13 senedir Çorumda faaliyet gösterdiğini söyledi.

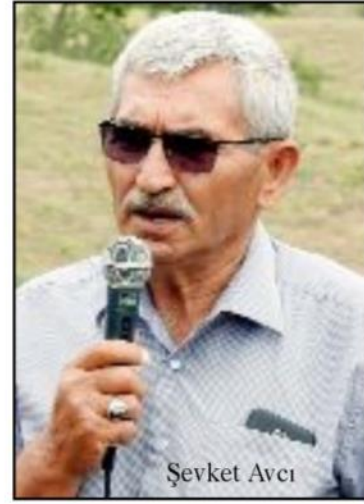
Laçın'ın Narlı Köyü'nde gerçekleştirilen Gezen Hibrit Sağım Ünitesi tanıtım etkinliğinde konuşan Avcı, 1051 faal üyelerinin bulunduğunu ve 2019 yılı itibarıyla 113840 hayvana teşvik aldıklarını dile getirdi. Birlik binasının yine birliğin malı olduğunu dile getiren Şevket Avcı, “Küçüklükten beri hayalimde olan damızlık hayvanların ıslahı konusunda bir çalışmam vardı merkeze bağlı Sevindikalan da 12 dönüm yer alındı buraya kendi

imkanlarımızla bir ağıl yaptık. 2 çoban evi yapıldı çobanımızı tuttuk. 40 bin liralık yardım ile aldığımız Ak Karaman koyunlarımızın besisi devam ediyor uygun zamanda dağıtımı yapılacak” şeklinde konuştu.

Anne sütüne eş değer keçi sütünü değerlendirilebilmesi için çalışmalar yaptıklarını belirten Avcı, Lalahan'da uzun yıllar yapılan araştırmalar kapsamında yapılan süt sağım makinesinin Çorum'a kazandırıldığını ve bu makinenin Çorum çiftçisi ve köylüsüne ait olduğunu belirtti.

Avcı, seyyar sağım makinesi Narlı'daki üreticilere güzel bir hizmet olacak. Makinenin bedeli yaklaşık 600 bin lira civarında

yeteri kadar verim alamazsak bunu dağın başında çürütmeye de niyetli değiliz” dedi.
(Erkan BAY ATLI)

Şevket Avcı

Verilen
bilgilerin
ardından
sağım
makinesinin
çalışma
sistemi
uygulama
olarak
gösterildi.

**Hortum
yaşanan
köye
sağım
makinesi**

+8' de

Şevket Avcı, program öncesi yapılan çalışmalarla ilgili Kaymakam Yavuz Akyol'a bilgi verdi.

Narlı'ya sağım makinesi

● Gezen Hibrit Sağım Ünitesi Narlı Köyü'nde bir süre denecek. Verim alınması durumunda bu tür seyyar sağım ünitelerinin yaygınlaştırılması gündeme gelecek.

Tarım Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü ARGE projesi ile geliştirilen Gezen Hibrit Sağım Ünitesi tanıtım etkinliği Laçın'ın Narlı Köyü'nde gerçekleştirildi.

Çorum Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği tarafından gerçekleştirilen tanıtım etkinliğine Laçın Kaymakamı Yavuz Akyol, Belediye Başkanı İdris Görükmez, İl Tarım ve Orman Müdürü Orhan Sarı, Çorum Esnaf ve Sanatkar Odaları Birliği Başkanı Recep Gür, Ziraat Odası Başkanı Mehmet Sayan, Damızlık Sığır Yetiştiricileri Birliği Başkanı Yılmaz Kaya, bazı oda başkanları, Uluslararası Hayvancılık Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü Dr. Engin Ünay, Çorum Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkanı Şevket Avcı, Pancar Ekicileri Kooperatifi Başkanı Ahmet Pehlivan, davetliler ve çok sayıda çiftçi katıldı.

Tanıtımda sırasıyla Çorum Damızlık Koyun Keçi Yetiştiricileri Birliği Başkanı Şevket Avcı, Uluslararası Hayvancılık Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü Dr. Engin Ünay, İl Tarım ve Orman Müdürü Orhan Sarı ve Laçın Kaymakamı Yavuz Akyol birer selamlama konuşması yaptı.

Proje hakkında bilgi veren Uluslararası Hayvancılık Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürü Dr. Engin Ünay, seyyar

sağım makinesinin Tarım Bakanlığı Tarımsal Araştırmalar Genel Müdürlüğü ve özel sektör işbirliği ile yapıldığını ve kendi kendini dezenfekte edebildiğini söyledi. Hayvanların bir taraftan sağılırken bir taraftan da beslenebileceğini ayrıca sütün filtreden geçirileceğini ve soğutularak tanka alınacağını belirten Ünay, böylelikle daha hijyenik bir ortamda süt sağım işlemi yapılabileceğini dile getirdi. bu sistemin elle sağıma göre %75 daha verimli olduğunu söyleyen Dr. Engin Ünay, makinenin geliştirilmesinde TETA Teknik Tarım, Ankara Üniversitesi Tarım Makineleri Bölümü ve Enstitüsünün işbirliğinde bulunduğunu ifade etti.

Tarım Orman İl Müdürü Orhan Sarı ise konuşmasında, küçük baş hayvan üretiminde Çorum'un iyi olmadığını ifade ederek, sağım

amaçlı bu makinenin gelmesinin üretimi artırmakta katkı sağlayacağına inandığını belirtti. Çorum'da 230 bin civarında küçükbaş hayvan bulunduğu söyleyen Sarı, Tarım ve Orman Bakanlığının yeni dönemde küçükbaş önem vereceğini söyledi. Orhan Sarı, "Meralarımız bomboş kimse hayvancılık yapmıyor. Kalkanlar, köylerde bulunanlar bizim hareket noktamız. 185 noktada büyükbaşta süt toplama işi devam ediyor ancak küçük başta istediğimiz noktaya gelmedi. Gayretlerle bu sütleri de toplayıp katkı sağlarsak kırsal nüfusun gelir düzeyini de artıracaktır. Bu makine %100 yerli bir makine. Verim almırsa çoruma her noktaya bu şekildeki projeleri götürmeyi amaçlıyoruz" şeklinde konuştu.

Son olarak konuşan Laçın Kaymakamı Yavuz

Akyol ise böyle bir yaylada devletin parmağının olduğunu ayağının basmadığı bir yer olmadığını görüldüğünü ifade etti. Geçen hafta bu köyde hortum olayı meydana geldiğini ve olay yerine hareket edildiğinde Ankara ve İstanbul'dan hane sahipleri gelmeden devletin olay yerine ulaştığını görüldüğünü söyleyen Akyol, "Devlet; ane ve baba şefkatıyla insanımıza yaklaşıyor ki ne kadar sahiplensek az. Sevdiğimizde de tüzülüyor de devletimiz hep yanında. İnsanlarımız şehirleri kaçıyor. Devletimiz bu kadar hizmet vermesine rağmen onları bu duruma dahil edemedik ancak hepsini kazanacağız."

Millet olarak ne kadar üretme katkı sağlasak devletimiz de milletimiz de o kadar güçlü olur" dedi. (Erkan BAYATLI)

Dr. Engin Ünay

Orhan Sarı

Yavuz Akyol

Programa katılanlara sağım ünitesiyle ilgili ayrıntılı bilgi verildi.

Gezen Hibrit Sağım Ünitesi güneş enerjisi ile çalışıyor.

Mobil süt sağım makinası tanıtıldı

- Tarımsal Araştırmalar ve Politikalar Genel Müdürlüğü Ar-Ge projesi ile geliştirilen ve güneş enerjisiyle çalışan Gezen Hibrit Sağım Ünitesi Çorum **Damızlık Koyun, Keçi Yetiştiricileri Birliği** tarafından tanıtıldı.

* HABERİ 4'DE

Yavuz Akyol Orhan Sarı Şevket Avcı Engin Unay

Mobil süt sağım makinası tanıtıldı

M.BURAK
YALÇIN

Çorum **Damzlık Köyü, Keçi Yetiştiricileri Birliği** tarafından tanıtım etkinliği düzenlendi. Etkinlikte Tarımsal Araştırmalar ve Politika Genel Müdürlüğü Ar-Ge projesi ile geliştirilen ve güneş enerjisiyle çalışan Gezen Hibrit Sağım Ünitesi tanıtıldı.

Narlı Köyü'nde gerçekleşen etkinliğe Laçın Kaymakamı Yavuz Akyol, Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü Orhan Sarı, Laçın Belediye Başkanı İdris Görükmez, ÇESOB Başkanı Recep Gür, Ticaret Borsası Meclis Başkanı Yılmaz Kaya, **Damzlık Köyü, Çorum Keçi Yetiştiricileri Birliği** Başkanı Şevket Avcı, PANKOBİRLİK Başkanı Ahmet Pehlivan, Ziraat Odası Başkanı Mehmet Sayan ve vatandaşlar katıldı.

AVCE VERİM ALA-MAZSAK MAKİNEYİ BURADA ÇÜRÜ-TEMEYİZ

Programın açış konuşmasını yapan Çorum **Damzlık Köyü, Keçi Yetiştiricileri Birliği** Başkanı Şevket Avcı, 2018 yılı itibarıyla 113 bin 840 hayvanı teşvik aldıklarını belirterek, "Merkeze bağlı bir köyümüzden 12 dönümlük bir arazi aldık. Buna-ya kendi imkanlarımız dahilinde 760 m2 kapalı alan olan bir ahır yaptık. 34 adet akkaraman köçümüze orada besleyeceğiz. Onlarında dağıtımını yapacağız. Bu makine Çorum çiftçisidir. Yeteri kadar verim alamazsak bu makineyi dağın başında çürütemeyiz. Çünkü bu milli servettir. Keçi sütünü sağmak isteyen arkadaşlarımız gerekirse traktörü ile götürür sağır" dedi.

Lalahan Hayvancılık Araştırma Enstitüsü Müdürü Engin Unay da Gezen Hibrit Sağım Ünitesi hakkında bilgiler verdi.

UNAY: SÜT BOZULMADAN 2 GÜN MUHAFAZA EDİLEBİLİYOR

Sabit sağım makinelerinden hiçbir farkı olmadığını ve tam otomatik bir makine olduğunu ifade eden Engin Unay, özellikleri ile ilgili şunları söyledi: "Soğutma tankı ile sütü bozulmadan en az 2 gün muhafaza edilebilir, hayvanları sağarken besleyebileceğimiz bir düzektir. Kullanıldığı bütün enerjiyi güneş enerjisinden alıyor. Sadece belli dönemlerde pilinlerin değişmesi gerekiyor. Yetiştiricimizin yayla koşullarında ihtiyaç duyduğu sıcak suyu da temin edebiliyor. Bu tip makinelerin yaygınlaşması ile hijyenik bir ortamda sağlanmış oluyor."

SARI: KÜÇÜKBAŞTA ÇORUM'UN DURUMU İYİ DEĞİL

Gıda Tarım ve Hayvancılık İl Müdürü Orhan Sarı da Çorum'da 230 bin **küçükbaş hayvan** olduğunu, bu konuda şehrin iyi durumda olmadığını dile getirecek, "Ülke genelinde de iyi değil. Bakanlık yeni dönemde buna ağırlık verecek. Karsal nüfus göç yapma-

Gezen Hibrit Sağım Ünitesi güneş enerjisiyle çalışıyor.

Program Narlı köyünde yapıldı.

Gezen Hibrit Sağım Ünitesi

Programa çok sayıda davetli katıldı.

ya devam ediyor. İlimizde büyükbaşlarda süt toplama işi 185 noktada devam ediyor. Belli bir noktaya geldi. Küçükbaşta sütleri de toplayabilirsek üreticilerimize kuzumun yanında ek gelir olarak süten de bir girdi sağlayabilirsek karsal nüfusun gelir düzeyini artırmış olacağız" diye konuştu.

AKYOL: HANE SAHİPLERİ GELMEDEN DEVLET NARLI'YA YARDIM ELİNİ UZATTI

Son olarak kürsiye gelen Laçın Kaymakamı Yavuz Akyol ise Tarım Bakanlığının üreticileri her zaman düşündüğünü belirterek, "İnsanlarımız şehirlere kaçı- mayaya başladılar. Devletimizin bu kadar emeklerine, üretmesine rağmen onları fonksiyona davet edemedik. İnşallah onları da kısa zamanda algı ve psikoloji yönetimi ile kazanacağımıza inanıyorum" ifadelerini kullandı.

Narlı'da geçen hafta yaşanan hortum olayına da değinen Kaymakam Akyol, daha Ankaralı'dan İstanbul'dan hane sahipleri gelmeden devletim Narlı'ya geldiğini ve yardım elini uzattığını söyledi.

Konuşmaların ardından katılımcılar makineyi uygulamalı olarak yerinde incelediler.

Doğru ırk ve planlama

Yetiştirilen keçilerin isteyen ailelere, Sakız koyunu projesinde olduğu gibi, hibe edileceğinin altını çizen Başkan Çerçioğlu "Proje, kendi bölgemizin hayvanlarına sahip çıkarak, doğru ırk ve doğru planlamayla hayvanlarımızın daha yüksek verim sağlayabileceğini ortaya koydu. Türkiye olarak dışarıdan alınacak hayvanlara muhtaç olmadığımızı bir kez daha gösterdik. Büyükşehir Belediyesi olarak keçiciliği geliştirip hayvancılıkta çok daha üst noktalara getireceğiz" dedi.

AYDIN'DA Keçi üretimi patlama yapacak

Yerli ırkların daha verimli kullanılması için başlatılan projelerden olan Keçicilik Projesi'yle, Aydın Büyükşehir Belediyesi'nin Koçarlı Yeniköy'deki çiftliğinde sakız koyunlarıyla bir arada bakılan Honamlı keçilerinin nüfusunun artarak, Aydın'da et üretimi için iyi bir alternatif olması hedefleniyor. Deneme amacıyla, hibe edildiklerinde keçicilikle uğraşacak olan

ailelerin sağlayabilecekleri asgari koşullarda bakımı yapılan keçiler, sadece sağlanan bu koşullarla bile yüksek verime ulaştı.

Küçükbaş hayvanlar konusunda uzman olan veteriner hekimler tarafından yapılan Honamlı keçilerinin sayılarının artarak önümüzdeki yıllarda dağıtımına başlanması planlanıyor.

Aydın'da et tüketimini çeşitlendirmek ve küçük

aile işletmelerini de üretime ortak etmek için başlanan projelerde başarılı bir şekilde ilerlendiğini hatırlatan

Aydın Büyükşehir Belediye Başkanı Özlem Çerçioğlu "Sakız koyunlarında olduğu gibi Honamlı keçilerinde de yüksek verimi yakaladık. Keçilerimizin iklimle uyum ve yüksek verimleri bizleri çok mutlu etti. Bir an önce çiftliğimizdeki keçi nüfusunu artırıp bu keçileri ihtiyacı olan vatandaşlarımıza dağıtarak üretime ortak olmalarını istiyoruz" dedi. ■ AYDIN

Devlet destekli tarım sigortalarında toplam sigorta bedeli yüzde 39,3 arttı

HABER MERKEZİ

Devlet destekli tarım sigortalarında toplam sigorta bedeli 2018 yılında yıllık %39,3'lük bir artış göstererek

42 217 541 073 TL oldu. Branş ayrımında en yüksek yıllık artış %88,7 oranı ile kümes hayvanları hayat sigortasına aittir.

Devlet destekli tarım sigortalarında toplam poliçe sayısı ise yıllık %9,9'lük bir artış ile 1 756 428 adet olarak gerçekleşmiştir.

TOPLAM DEVLET DESTEK PRİM TUTARI YÜZDE 24 ARTTI

Toplam prim tutarı %25,9 artışla 2 050 635 088 TL olurken, toplam devlet destek prim tutarı da %24 artışla 1 072 036 127 TL olarak gerçekleşmiştir.

Sigorta ettirilen alan (sera dahil) 2018 yılında %5,9 artış göstererek 24 742 018 dekar, sigorta ettirilen büyükbaş hayvan sayısı ve küçükbaş hayvan sayısı ise sırasıyla %59,4 ve %33,8 artmıştır.

TOPLAM ÖDENEN HASAR BEDELİ YÜZDE 26,5 ARTTI

Toplam ödenen hasar bedeli branşlara göre incelendiğinde ilk sırayı 723 949 578 TL bedel ile bitkisel ürünler, ikinci sırayı ise 225 521 410 TL bedel ile büyükbaş hayvan hayat sigortası almaktadır. Toplam ödenen hasar bedeli nedenlerine göre incelendiğinde ise 468 780 791 TL bedel ile dolu olayı ilk sırayı almaktadır.

KÜÇÜKBAŞ HAYVAN BESLENMESİNDE NELERE DİKKAT EDİLMELİ ?

Ergenekon OĞUZ

Vet. Hek. KAE Müdürlüğü, Yemler ve Hay. Bes. Böl.

Besleme, sürümüzün döl verimi, hayvansal ürün, sağlık ve refahı açısından esas rolü oynayan merkezi olması sebebiyle küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin ve sürü sahiplerinin besleme ve besleme yönetimine birincil önemi vermeleri elzemdir.

Değerli yetiştiriciler ve sektör paydaşları, Ülkemizin hayvancılık alanında lokomotif vazifesini gören ve Dünya' nın önde gelen ülkeleri ile etkili rekabete girişme potansiyelindeki yerli sermayemiz olan, bozkırların efendisi koyun ve keçilerimizin Anadolu coğrafyası ile olan ayrılmaz bütünlüğü ve sizlerle kurduğu sosyo-ekonomik bağ bugün olduğu gibi yarın da kendisini her alanda hissettirecektir. Bu lokomotifin sağlıklı işlenmesi için elzem olan besleme faktörü kısmen sağlık ile beraber ele alınarak söz konusu makalede çok detaya girmeden önemli kısımlarına vurgu yapılarak açıklanmaya çalışılacaktır.

Besleme, sürümüzün döl verimi, hayvansal ürün, sağlık ve refahı açısından esas rolü oynayan merkezi olması sebebiyle küçükbaş hayvan yetiştiricilerinin ve sürü sahiplerinin besleme ve besleme yönetimine birincil önemi vermeleri elzemdir. Bu noktada ülkemizde yeterli ve orta kalitede meraya ve çayırık alanlara sahip olan bölgelerde özellikle ilkbahar ve kısmen yaz aylarında küçükbaş hayvanların günlük besin madde ihtiyaçları karşılanabilmektedir.

Hayvansal tarım bilim, sanat ve iş gücünün beraber yer edinerek; toprağın üretkenliğini sağlayıp koyun ve keçiler için gıda niteliğinde olan çayır-mera, kuru ot ve tahlıl taneleri gibi ürünleri hayvansal üretimde etkin kullanmayı amaç edinmelidir. Bununla birlikte sürdürülebilir ve etkin bir hayvansal üretim ve yetiştiricilik için doğru bilgiye erişim, yeterli tecrübe ve mesleki olgunluk ile gerektiğinde alanında uzman kişilerden alınan destek de üretim sürecini tamamlayan etkenlerdir.

Koyun ve keçilerin canlı ağırlıkları (CA) yıl boyunca durağan değildir ve sütçü, etçi veya kombine verim yönlü ırklar olması sebebiyle üretim sezonu süresince CA değişimleri dinamik bir yapıya sahiptir. Bu sebeplerden ötürü koyun ve keçilerin besin madde ihtiyaçları öncelikle yaş, vücut ağırlığı ve üretimde bulunduğu döneme (laktasyon, gebelik vb.) bağlı olarak değişkenlik göstermektedir. Diğer bir ifade ile küçükbaş hayvanlarımızı üretim sezonu içerisinde tek düze bir beslenme programına tabi tutmamalıyız.

Konuyu kısaca özetlemeye çalışırsak kural olarak:

1. Önce zarar vermeyerek, hayvan refahına uygun beslenmeli. Doğru zamanda doğru yemleme ile doğru miktarda besleme uygulanmalı.
2. İşkembedeki mikropları beslemeli; mikropların da koyunları beslemesi sağlanmalı. Bu durum hayvan ile mikroplar arasındaki mutualist (karşılıklı fayda ilişkisi) ilişkiden kaynaklanmaktadır.
3. İlk iki maddeye bağlı kalınarak sürdürülebilir ve verimli bir üretim sezonu gerçekleştirilebilir.

Küçükbaş hayvanlar tıpkı büyükbaş akrabaları gibi tükettikleri besin maddelerini rumendeki fermentasyondan sonra çok daha farklı ürünlere dönüştürürler. Bu ürünler esas olarak uçucu yağ asitleri adını verdiğimiz; metabolik enerji ve süt yağı sentezinde kullanılan bileşikler ile etin yapısına giren mikrobiyel proteinlerdir.

Hayvanlarımızın sağlıklı, yeterli ve dengeli beslenmelerinde esas amaç gerekli olan bu ürünlerin devamlılığını sağlamaktır.

“ Koyunlar hayatları boyunca hep aynı şekilde yemlenmemeli ve beslenmemelidir.

Grafik 1. 60 kg ağırlığındaki ergin dişilerin (ikiz yavrulu) farklı dönemlerde enerji (TDN) ihtiyacı.(NRC, 2007)

Neden Rasyon Temelli Besleme?

Koyunlar hayatları boyunca hep aynı şekilde yemlenmemeli ve beslenmemelidir. Koyunların CA' ları ve besin madde ihtiyaçları verim dönemlerine göre değişiklik göstermektedir. Bu sebeplerden dolayı sürümüzün performansını iyileştirmeye beslenme problemlerini önlemeye, yem maliyetini asgari düzeyde tutmaya ve cebimizin sağlığına dikkat etmeliyiz.

Koyun ve keçilerin besin madde gereksinmesi tür, yetiştirme yönü, canlı ağırlık (CA), vücut kondisyon skoru (VKS), cinsiyet, yaş, fizyolojik dönem, hastalık ve çevresel faktörlere (sıcaklık, nem vb.) göre değişiklik göstermektedir. ABD menşeli bir araştırma kuruluşu olan ve ulusal araştırma konseyi olarak dilimize tercüme edilen NRC, 2007 yılında yayınladığı **küçükbaş hayvanların** besin madde ihtiyaçları isimli kitabından alınan değerler şematize edilerek oluşturulan Grafik 1' de, üretim dönemindeki koyun ve keçilerin enerji ihtiyaçları görülmektedir.

Yemlerin özellikle karbonhidrat olarak ifade edilen bileşenlerinden olan nişasta ve selüloz, koyun ve keçiler tarafından enerji üretiminde kullanılır ve üretilen enerji sayesinde de hayatını devam ettirecek enerjiyi, geliştirmekte ve büyümekte olan ve henüz erginleşmemiş olan bireylerde doku gelişimi ve çoğalması, gebelerde embriyo ve fötusun gelişimi, süt verim döneminde ise süt bileşenlerini oluşturur. Küçükbaş hayvanlar grafikten anlaşılacağı üzere en düşük enerjiye yani kuru madde (KM) bazında besin maddesi miktarına yaşama payı döneminde en fazla enerjiye dolayısıyla KM miktarına ise laktasyon döneminde ihtiyaç duymaktadırlar. Rasyonel bir bakış açısıyla **küçükbaş hayvanların** beslenmesini 4 ana döneme ayırarak incelemek kabul görmektedir.

1. Kuru Dönemde Besleme (Yaşama Payı)

Küçükbaş hayvanların laktasyon (süt üretimi) döneminden çıkıp vücut rezervlerini yeniledikleri, tekrar aşım hazırladıkları dönemdir. Bu dönemde önemli olan hayvanın canlı ağırlığının korunmasıdır.

Herhangi bir verim elde edilmediğinden dolayı yaşama payı gereksinme düzeyinde beslenebilir ve verim dönemleri içerisinde en düşük enerji gereksinimine ihtiyaç duyarlar. Bunun için orta kalitede çayır-mera günlük besin maddesi ve KM ihtiyaçlarını karşılayabilir.

“ Flushing ile kuzu veriminin %15-20 arasında değişen oranlarda artırılmasının mümkün olduğu bildirilmektedir.

Bu dönemin uzunluğu **küçükbaş hayvan** ırkları arasında gerek et gerekse süt verim yönü olmalarına bağlı olarak farklılıklar bulunmasından dolayı doğum aralığına ve laktasyonun süresine bağlıdır. Bu duruma birde farklı coğrafi bölgelerin bitki örtüsünün çeşitliliği eklenince otlatmanın süresi ve niteliği (rotasyonel otlatma, hefting sistem vb.) değişiklik gösterebilmektedir.

Genel itibari ile orta-düşük kalitede kaba yem, tarımsal artıklar ve endüstri artıkları ile bu dönem geçirilebilir. Mera, çayır, biçilmiş ve kurutulmuş ot, saman vb balast maddeler bu dönemdeki hayvanlar için ideal kuru dönem yemidir. Hava şartları elverişli değilse 2 kg/gün/hayvan kurutulmuş çayır otu; çayır otu + baklagil ot karışımı 1,5 - 2 kg/gün/hayvan verilebilir. 2,5-3 kg/gün/hayvan mısır silajına ilave olarak 250-300 gr protein karması (tercihen ayçiçeği küspesi) verilebilir.

Şekil 1. Üretim periyodunda dönemlere göre **küçükbaş hayvanların** beslenmesi

2. Aşım Döneminde Besleme (Flushing, Kamçılama)

Koyunların koç katımından 1-1,5 ay öncesinden (bu süre sürü büyüklüğüne göre değişebilir) başlanarak aşım mevsiminin sonuna kadar enerji ve/veya proteince zengin bir ek yem ile beslenmelerine flushing denir.

Flushing ile kuzu veriminin %15-20 arasında değişen oranlarda artırılmasının mümkün olduğu bildirilmektedir. Flushing' in amacı

- Aşım sezonundan önce ovulasyon oranını (yumurtlamayı) artırmaktır
- Gebeliğin erken döneminde embriyo canlılığını artırmaktır
- VKS' yi iyileştirmek

Flushing VKS' si 3,5 in üzerindeki hayvanlara uygulanması önerilmemektedir. Yapılan araştırmalar bu tip hayvanların veya sürü VKS değerinin 3,5 olduğu işletmelerde aşım yağlanma sonucu döl tutma problemlerinin meydana geldiğini bildirmektedir. Beraberinde işletme için artı yem masrafı olarak da yorumlanabilir. Esasen, birçok doğum öncesi kuzu ölümü (embriyo döneminde) aşım sonrası ilk 25 gün içerisinde meydana gelmektedir ve çoğu kez yetersiz beslenme kaynaklı olmasına dayandırıldığında dolayı flushing uygulamasının önemi buradan kaynaklanmaktadır.

Flushing ile;

1. Kısırlık minimum seviyeye indirilir.
2. Yavru verimi artırılır.
3. Erken kuzu ölümü engellenir (embriyo hayatı)

UZMAN GÖRÜŞÜ

Resim 1. VKS, bel bölgesinin el ile yoklanarak yağ ve kas dokusuna 1-5 arasında değer verilerek yapılan uygulamadır. Hayvanların beslenme düzeyi hakkında dolaylı bilgi verir.(Practical Sheep Nutrition, HCC, 2006).

Flushing uygulaması için kaliteli merada otlatma yeterli olabilmektedir. Ancak ülkemiz şartlarında genellikle aşımın önce bilinçli bir şekilde yapılan ek yemlemeye başvurulmalı ve hayvanın aşım esnasında kondüsyonunun (VKS) iyi olması ovulasyon oranını ve ikizlik oranını yükseltmek için etmenlerin karlılığını artırabilmektedir. Flushingde uygulanan yem miktarı uygulama süresi ve yoğunluğa göre değişmektedir. Dişi hayvanlar için aşımdan 2-3 hafta önce başlanmalı ve sezon süresince (3-4 hafta) devam edilmelidir. Ancak bu süre sürünün büyüklüğüne göre değişebilmektedir (farklı östrus zamanları). İyi kondisyonlu veya ortalama kondisyondaki dişiler flushingte cevap vermeyebilir.

Önceliğimiz her zaman için zayıf ve bir önceki laktasyondan kısmen deforme olmuş vücut rezervlerine sahip koyunlar olmalıdır. Koçlar için de benzer flushing uygulaması yapılmalıdır. Ancak erkek hayvanlarda spermatogenez adı verilen sperm üretim süreci aşım sezonundan 40-50 gün önce başladığından bu süreye dikkat edilerek sezon içerisinde de uygulamak kaydıyla koçun cüssesine ve irkına bağlı olarak (CA değişir) 500-1200 gr/gün konsantr yem karması ile orta kalitede kuru kaba yem, balast yem veya çayır mera beslemesi ile ihtiyaçlar karşılanabilir. Eğer yapılabılırsa, protein kalitesi ve antioksidan özelliklerinden dolayı günde 200 gr kuru üzüm ve 1 adet yumurta da verilebilir. Ancak VKS si 3,5-4 düzeyindeki bir koça yapılacak flushing aşım performansını olumsuz etkiler.

Bu dönemde meralarda bulunabilen legüminöz bitki ailesinde yer alan adi yonca, bezelye, börülce, karaçalı (katır tırnağı), kızıl yonca, çayır üçgülü gibi bitkilerin otlatılması veya kurutulup verilmesi istenmez. Bu tip bitkiler kızgınlık hormonu östrojene yapısal benzerlik gösteren bileşiklere sahiptir ve bu hormonu taklit ederek östrusu geciktirebilmekle beraber gebelik hormonu progesteronu baskı altına alarak gebeliğin sürdürülmesini engelleyebilmektedirler.

Türkiye'de aşım mevsimi genellikle tahıl hasadından sonra anızın otlatıldığı döneme rastlamaktadır. Hasat sırasında dökülen başakları toplayan koyunlar nispeten iyi beslenmektedirler. Ve bu sayede doğal ve pratik bir flushing uygulaması gerçekleştirilebilir. Yan entansif ve ekstansif işletmeler için geçerli olan bu yöntemle ilave olarak entansif hayvancılık yapılan işletmelerde enerjice zengin bir yoğun yem (pelet veya işletmedeki tahıl karmaları) ya da besin maddesince zengin kaliteli kuru çayır otları kullanılabilir.

3. Gebelik Döneminde Besleme

Koyunlarda gebelik süresi 145-150 gün (21 hafta) sürer ve yavrunun gelişim safhasına göre 3'e ayrılarak incelenebilir:

- Erken gebelik (1. trimester)
- Orta gebelik (2. trimester)
- Geç gebelik (3. trimester)

a. Erken Gebelik (1. trimester)

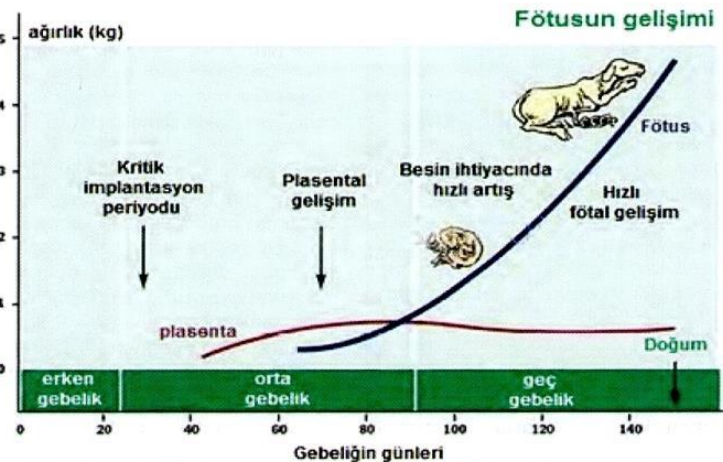
Aşımdan sonraki 7. Haftaya kadar olan dönemi içerir. Henüz embriyo aşamasında olan yavrunun büyümesi çok yavaştır ve kuru dönem beslemesine devam etmekle birlikte, az miktarda ek yemlemenin yapılmasının gerekli olduğunu bildiren araştırmalar da vardır. Embriyonun uterusu (yavru) tutunmasını (implantasyon) takiben embriyonun besinsel, yönetimsel ve çevresel kaynaklı olumsuz faktörlere kısmen dirençlidir.

Küçükbaş hayvanlarda bu dönem içindeki 20-24. günlerde embriyo uterusu tutunur ve plasenta oluşmaya başlar. Ancak implantasyondan sonra plasentanın (yavru zarları) hızlı gelişimi ve dolayısıyla fötusun büyümeye başlaması 1. trimesterde annenin beslenme düzeyine karşı çok duyarlıdır. 70 kg'lık bir dişi anaç koyuna günde 2 kg kuru ot veya 3-3,5 kg silaj verilerek günlük besin madde ihtiyaçları karşılanabilir.

Gebeliğin 2. Trimesterine doğru ilerleyen günlerde aşım veya yetersiz beslemeden kaçınılmalıdır.

Aşım öncesi (hafta)	Kaba yem	Tahıl karması
6. - 4.	Mera veya 1-1.5 kg	250-300 gr
4. - 2.	Mera veya 1-1.5 kg	300-450 gr
2. - 0.	Mera veya 1-1.5 kg	450-550 gr
Aşımdan sonraki son iki hafta	Mera veya 1-1.5 kg	300-550 gr

Tablo 1. Tuhumlama ve aşım zamanında (Flushing) besleme yönetimi, kg/gün (Ergün ve ark., 2012).

Grafik 2. Gebelik süresince fötusun ve plasentanın gelişimi (AHDB, 2016)

İdeal VKS değeri 3-3,5 düzeylerinde olması hedeflenmelidir. Besin madde ihtiyacı yaşama payının biraz üzerine çıkar ve günlük ihtiyacın %10 u düzeyinde artış yapılabilir.

b. Orta Gebelik (2. trimester)

Besinsel stres en az 10 gün ve ciddi olduğunda sadece kuzulama yüzdesini etkilemektedir. Yetersiz besleme plasenta gelişimini yavaşlatır ve özellikle ikiz gebelerde orantısız doğum ağırlığı ile sonuçlanır (5,5 ve 3,5 kg gibi). Bu durumun sebebinin anneye ait karunkul isimli uterustaki yapıların yavruya ait kotiledon isimli yapılar ile birleşmesinden oluşan plasentom adı verilen ve ikiz gebelerde her bir yavrunun beslenmesini sağlayan yapılarıdaki sayı ve yoğunluğun az olması, dolayısıyla kan damarı miktarı ve yavruya gelen besin maddelerinin yeterli düzeyde ulaştırılmaması olduğu bildirilmektedir. Bu dönem içerisinde 30-90. günler arasında meme bezleri gelişir, 30-90. gün plasenta gelişimi hızlanır ve 35-100. günler yavru yapağı folikülleri gelişimi meydana gelir.

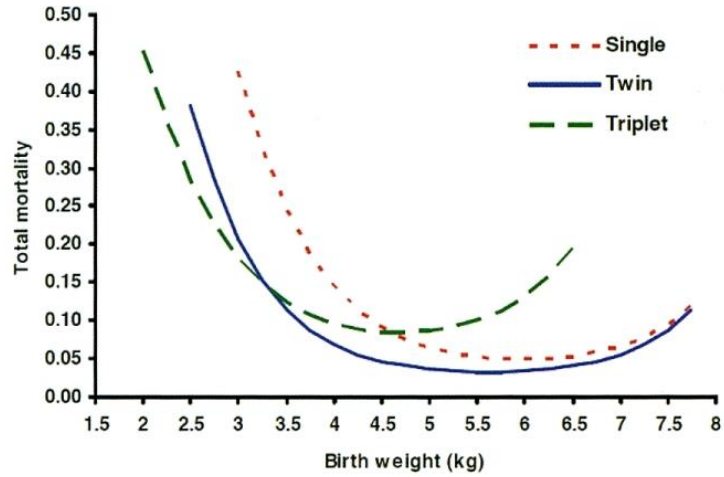
Plasentanın boyutu veya ağırlığı gebe koyun ile yavru arasındaki besin madde transferini etkiler. Yetersiz gelişen plasenta geç gebelikteki besleme programına bağlı olmaksızın, düşük doğum ağırlığı ile sonuçlanır. 21 gün süresince ciddi yetersiz besleme veya 80 gün hafif yetersiz besleme plasenta gelişimini etkiler.

c. Geç Gebelik (3. trimester)

Hayvan besleme, hayvan sağlığı ve sürümüzün geleceği olan kuzularımız açısından en önemli dönemidir. Anaç koyunlar açısından üretim periyodundaki en kritik dönem olmasının nedeni:

- Fötal büyümenin %70'i meydana gelir.
- Meme bezi gelişimi hızlanır.
- Kolostrum üretimi başlamaktadır.
- Rumenin kapasitesi düşer.
- Yem alımı düşer.
- Fiziksel aktivite azalır.
- Gebe hayvan 1-2 yaşında ise gelişimi devam etmektedir.

Tüm bu sebeplerden dolayı enerji ve protein alımı artırılmalıdır. Dolayısıyla ek yemleme uygulaması yavru büyümesini meme bezi gelişimini, kolostrum üretimini, anaç koyunu metabolik hastalıklardan korumak ve normal doğum ağırlığında güçlü ve sağlıklı

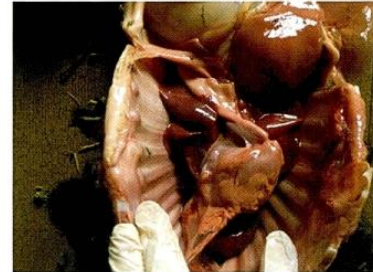

Grafik 3. Tekiz, ikiz ve üçüz doğan kuzular açısından toplam ölüm oranı ve doğum ağırlığı arasındaki ilişki (Keady, 2018).

yavru üretmek açısından gerekli ve elzemdir. Kuzunun doğum ağırlığı kuzu ölüm oranını etkileyen en önemli faktördür ve direk olarak gebeliğin 3. trimesterindeki enerji alımından etkilenir çünkü fetüsün gelişimi son derece hızlandığında dolayı glikoz dolayısıyla enerjiye bağımlılığı had safhadadır. Yetersiz beslenme veya ek yemlemenin uygulanmaması doğacak yavrunun ısı düzenleme kapasitesi ve yeteneğini inhibe eder ve hipotermiye yatkınlığı artırmakla beraber; anaç koyun açısından ise gebelik toksemisi riskini artırması, süt ve kolostrum üretimini düşürmesine yol açabilmektedir. Doğum ağırlığında her 1 kg'lık artışın kuzu ölümlerinde %12'lik artışa yol açtığı bildirilmektedir. Diğer taraftan aşırı besleme ve enerji alımı doğum ağırlığını artırarak güç doğuma ve yine kuzu ölümlerine (karaciğer rupturu) yol açabilmektedir (Grafik 3).

Geç gebelikte anaç koyun ve keçilerin yetersiz beslenmesi sonucunda (>VKS 4) :

- Zayıf, çelimsiz gebe koyunlar
- Metabolizma hastalıklarına yatkınlık
- Zayıf, çelimsiz kuzu/oğlak doğumu
- Düşük kalite ve miktarda kolostrum
- Esmer yağ dokusunun (EYD) yetersiz gelişimi sebebiyle primer-sekonder hipotermi sonucu yüksek kuzu/oğlak kayıpları (Resim 2 ve 3.)
- Kuzuların fötal yaşamda karaciğerde daha az glikojen depolanması ve hipoglisemik doğması

Resim 2. Perikardiyum etrafındaki esmer yağ dokusu, henüz yakılmamış (KAE arşivi, E. Oğuz).

Resim 3. Böbrek etrafındaki esmer yağ dokusu, henüz yakılmamış (KAE arşivi, E. Oğuz).

Resim 4. Uterus prolapsusu, tam. (KAE arşivi, E. Oğuz).

UZMAN GÖRÜŞÜ

Resim 5. Saha şartlarında kullanılan portatif serum BHBA ölçer.

- Memenin sekresyonel bez epitel hücrelerinde gelişme geriliği ve sonucunda süt üretiminde düşüş.
- İkincil foliküllerin zayıf gelişimi nedeniyle yavrualarda zayıf yapıyı üretimi, dolayısıyla ısı regülasyonunu ayarlayamama sebebiyle primer hipotermiye yatkınlık.
- Geç gebelikte anaç koyun ve keçilerin aşırı besleme sonucunda (VKS 2,5 >)
- Gebelik toksemisine daha yatkınlık
- Kuzulama problemleri artar (distosi, çatı ayrılması, obturator sinir felci vb.)
- Abdominal yağlanma sebebiyle prolapsus gelişimi (uterus/vagina, kısmi veya tam) ve beraberinde gelişen sekonder hastalıklara (nefrozis) yatkınlık.(Resim 4.)
- İri doğan yavrualarda yüksek ölüm ihtimali (karaciğer yırtılması, omurga ve omurilik hasarları vb)
- Finansal açıdan müsrif bir üretim söz konusudur, doalyısıyla paramızı optimal değerlendiremez ve verime çeviremeyiz.

Uygulanacak ek yemlemenin alıştırlarak verilmesi gerekmektedir. Günlük 350 gr ile başlayarak havyanın cüssesi ve ikiz-üçüz gebelik durumuna göre bu miktar 1 kg ye kadar çıkarılmalıdır. Kaba yem mutlaka verilmeli ve çayır-meranın besleyiciliği yeterli değilse kuru kaba yem vermek gereklidir.

Kuzu doğum ağırlığı ile birlikte anaç koyunun VKS ve kuzulama döneminde memedeki kolostrum miktarı ve kalitesi yenidoğan kuzunun kritik olarak değerlendirilen hayatının ilk 36 saatinde yaşama tutunabilmesi ve iyi bir başlangıç yapabilmesinin temini için çok önemlidir.

İrklar arasında ufak farklılıklar görülmesi sebebiyle kesin değerler verilemese de ortalama doğum ağırlığından 1 kg

daha hafif doğum ağırlığına sahip kuzuların annelerinin, geç gebelikte yetersiz beslendiklerine işaret eder. Bu sebeplerden dolayı kuzu doğum ağırlığı ve yeni doğan kuzunun mortalitesi açısından anaç koyunların rasyon enerjisinin yeterli olup olmadığı geç gebelik sırasında 3-OH bütirat (BHBA) isimli maddenin kanda düzeyinin belirlenmesine dayanarak test edilir.

Test için günümüzde portatif ve pratik olarak ölçümü gerçekleştiren dijital cihazlar ticari firmalar tarafından geliştirilmiştir ve ekonomik oluşlarıyla gittikçe yaygınlaşmaktadır (Resim 5).

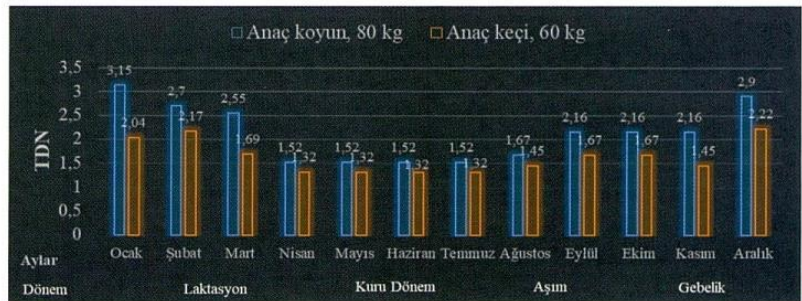
Gebe koyun sürüsünde örneklem yöntemiyle elde edilen serum 3-OH düzeyinin yükselmesi rasyon propionat veya glikojenik amino asitlerin eksikliğinin, gelişen fötüs için yüksek glikoz ihtiyacını karşılayamadığını ve rasyona acilen ve ivedilikle müdahale edilmesi gerektiğini gösterir. İdeal değerinin 1,1 mmol/L ' den düşük düzeylerde olması genellikle memede

yeterli kolostrumun biriktiğini ve normal doğum ağırlığında sağlıklı kuzuların doğacağına delalet etmektedir. Ancak serum BHBA konsantrasyonu gebe koyunu taşıdığı yavru sayısı ile ilişkilendirildiğinde daha net sonuçlar alınabilmektedir.

Koyunun taşıdığı yavru sayısı bilinmiyor ise 0,8 mmol/L değeri kullanılabilir. Ultrason tekniği ile yavru sayısı tespit edilebilirse özellikle ikiz ve üçüz gebe koyunlardan eşit sayıda alınan serum örneklerinden 1,0 mmol/L değeri baz alınarak güvenilir sonuçların elde edilebileceği ve sürünün rasyon enerjisi açısından noksan olup olmadığı takip edilerek rasyonun manipüle edilmesinin gerekli olduğu bildirilmektedir.

4. Laktasyon Döneminde Besleme

Laktasyondaki anaç koyun ve keçinin besin madde ihtiyacı kurudaki hayvana göre üç misli daha fazladır, yani üretim sezonu içerisinde en yüksek enerji ihtiyacının olduğu dönemdir. Grafik 4'

Grafik 4. Yıl içerisinde küçükbaz hayvanların enerji ihtiyacı, kg,

UZMAN GÖRÜŞÜ

Doğumdan sonraki hafta	Kuru kaba yem	Konsantre yem
1.-8.. haftalar (erken laktasyon)		
Tek kuzulu	1.0-1,5 kg	0,75-1,00 kg
Çift kuzulu	1,5 -2 kg	1,00-1,50 kg
9.-16. haftalar (geç laktasyon)		
Tek kuzulu	1.0-1,5 kg	0,25-0,50 kg
Çift kuzulu	1.0-1,5 kg	0,50-0,75 kg

Tablo 2. Laktasyon döneminde konsantre yem ve kaba yem ihtiyaçları (Ergün ve ark., 2012)

deki bilgiler ülkemizin de içinde olduğu Kuzey Yarım küredeki koyun ve keçiler için genelleştirilebilir. Laktasyon süresi 12-16 hafta olup ilk 8 haftasında tüm süt veriminin ortalama %70 i sağlanmaktadır. Tekiz yavruya sahip koyunlara nazaran ikiz-üçüz yavruyu koyunlar plasental laktojen (PL) isimli hormonun çoğul gebelikte daha ağır plasentaya sahip olmalarından dolayı süt alveol epitel hücrelerinin gelişimini daha fazla uyarır ve bu nedenle % 10-15 daha fazla süt üretirler.

Bu sebeple çoğuz yavruyu koyunların besin madde ihtiyacı daha da artar. Erken laktasyonun ilk dönemlerinde (fresh dönem) döneminde besin madde ihtiyacı rasyonla yeterince karşılanamaz ve vücut depoları kullanılır ve hayvan hafif zayıflar bu durum negatif enerji dengesi (NED) olarak adlandırılır ve özellikle sütçü koyun ırkları ile keçiler için metabolik hastalıklar açısından (subakut rumen asidozu (SARA), akut asidoz, tip 1 ve 2 ketozis, yağlı karaciğer sendromu vb.) riskli bir dönemdir.

Kuzulamadan 3-4 hafta sonra pik laktasyona ulaşılır ve ilk 8 hafta toplam üretilebilecek süt miktarının %75' ine ulaşılır. Kuzu gelişimi birincil öncelik olması dolayısıyla ve anaç koyunun süt üretimine bağlı olduğundan, süt üretiminin optimize edilmesi elzemdir.

Orta-iyi kaliteli kuru ot (% 16-18 ham proteinli yonca, fiğ, yulaf kur otu) ve tekiz kuzulu anaçlara günde 0.75-1 kg konsantre yem veya tane yem karmaları; ikizlere ise 1-1,5 kg verilebilir. Önerilen miktarlar - anaç hayvanın yaşına, doğurduğu kuzu sayısına ve çayır-meranın, kaba yemin kaliteli olup olmamasına göre değişiklik göstereceği bilinmelidir.

Son Söz

Tarihsel süreç içerisinde koyun ve keçi yetiştiriciliği, beslenme, giyim, sanat,

dini inançlar, edebiyat, folklor, tören, halk şenlikleri, tarih gibi alanlarda etkisini her daim hissettirmiştir. Tarımın sosyo-ekonomik yapı ile böylesine bütünleştiği hayvancılık dalının Anadolu insanımız ile kurduğu duygusal bağın her daim etkin ve verimli bir şekilde devam ettirilebilmesi, beraberinde sürdürülebilirliğinin sağlanması, günümüz dünyasındaki teknolojik gelişmeye ayak uydurulması, güncel yetiştiricilik sistemlerinin ve bilimsel bilgi birikiminin yetiştirici tabanına indirgenerek bilincin artırılması ile mümkündür.

Her geçen gün artan bilimsel bilgi ve elde edilen tecrübeler ışığında **küçükbaş hayvanları** daha iyi tanıyor ve beklentilerine daha iyi cevaplar vermeye çalışıyoruz. Koyun ve keçilerin biz insanoğlu ile ilişkileri bereketli hihal adı verilen coğrafyada yerleşik yaşama geçiş ile başladığı bildirilir.

Günümüze kadar bizden bekledikleri hiç değişmeyen en masum istek, elde etmek istedikleri en doğal hak yaşamları boyunca mantıklı ve bilinçli bir şekilde uygulanan bakım, besleme ve sürü idaresinden istifade etmeleri ve refah düzeylerinin ideal bir şekilde temin edilmesidir.

Dolaylı yoldan bu durum siz yetiştiriciler için bir övünç ve gurur kaynağı olmalıdır. Yapılan işin niteliği ve neden yapıldığı, koyun ve keçi ile yetiştirici arasındaki bağın nereden kaynaklandığı ve neye dayandığı her zaman sorgulanmıştır.

Gerçekte, sahiplenme duygusunun hegemonyası yerini hayvanın insanı ve insanın hayvanı şeklinde kavramlaştırıldığına egoya yenik düşmez ve hükmetmeyi öncelikli kendimiz için ifa eyeriz.

Bol kazançlı ve bereketli nice üretim sezonları için, sağlıklı ve dostça kalınız.

KAYNAKLAR

- AHDB.2016. Sheep BRP Manual 12- Improving ewe nutrition for Better Returns.
- Anonim, 2017. Practical Sheep Nutrition, HCC, 2006. www.hccmpw.org.uk
- Baştan, İ., & Salar, S. (2013). Koyun ve keçilerde gebelik toksemisi. Harran Univ Vet Fak Derg, 2, 42-47.
- Ergün, A., Tuncer, S., D., Çolpan, İ., Yalçın, S., Yıldız, G., Küçükarsan, M., K., Küçükarsan, S., Şehu, A., Saçaklı, P.(2011). Hayvan Besleme ve Beslenme Hastalıkları, Pozitif Baskı, Ankara.
- Grazul-Bilska, A. T., Borowczyk, E., Arndt, W., Ewoniuk, J., O'neil, M., Bilski, J. J., ... & Redmer, D. A. (2006). Effects of overnutrition and undernutrition on in vitro fertilization (IVF) and early embryonic development in sheep. Sheep and Beef Day, 47, 56-66.
- Kaymakçı, M., (2013). İleri **Koyun Yetiştiriciliği**.
- Küçük, O. (2014). Pratik Koyun ve Keçi Besleme, Verda Yay.
- National Research Council, (2007). Nutrient requirements of small ruminants. (The National Academies Press: Washington, DC).
- Pugh, D. G., & Baird, N. N. (2012). Sheep & Goat Medicine-E-Book. Elsevier Health Sciences.
- Pulina, G., & Bencini, R. (2004). Dairy sheep nutrition. Cabi Publishing.
- Sargison, N. (2009). Sheep flock health: a planned approach. John Wiley & Sons.
- Scott, P. R. (2015). Sheep medicine. CRC Press.
- Sen, U., Sirin, E., & Kuran, M. (2013). The effect of maternal nutritional status during mid-gestation on placental characteristics in ewes. Animal reproduction science, 137(1-2), 31-36.
- Keady, Tim. (2018). Today's Farm, Feeding Ewes During Late Pregnancy.